

Jankovićeve« tržnica ohranja več kot Hribarjev in Plečnikov načrt

Dnevnik, Objektiv, Pisma bralcev, 19.12.2025

Avtor Vasja Butina

Po mnenju g. Vasje Butine (VB), objavljenem v Pismih bralcev dne 19.12.2025, predstavljen zgodovinski razvoj ljubljanske odprte tržnice na Vodnikovem trgu razkriva, da bi moral biti namen župana Jankovića prenoviti osrednjo tržnico za nasprotnike te rešitve bistveno bolj sprejemljiv, kot bi bile predvidene prejšnje rešitve župana Ivana Hribarja in predvsem arhitekta Jožeta Plečnika. Ob tem ni pojasnjeno, iz katerega zornega kota? Ker sta bila njuna načrta za današnji tržni prostor bistveno bolj radikalna od rešitve, ki jo predvideva Mestna občina Ljubljana danes, sta pa tudi povsem neprimerljiva!

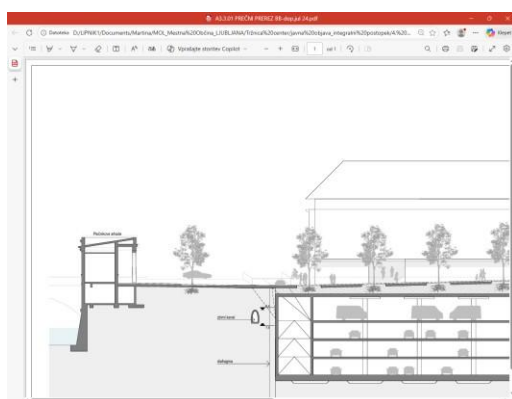
Sedaj predvideni poseg ogroža današnje stanje funkcije, fizike in kulturne vrednosti obravnavanega prostora

VB opisuje, da je Plečnikov načrt med drugim predvideval gradnjo pokrite tržnice s kletnimi prostori, kar bi omogočilo sodobnejšo organizacijo tržnih dejavnosti in olajšalo vsakodnevno delo prodajalcev. Temu se je kasneje deloma približala povojna ureditev tržne dejavnosti na prostoru, saj se je del tržne dejavnosti namestil v obstoječi kleti sosednje stavbe (semenišča), del pa pod Plečnikovimi arkadami; preostali proces se danes odvija na prostem in daje prostoru njeno specifično urbano kvaliteto.

VB Pravi, da bi s strani Plečnika predvidena gradnja zahtevala več metrov globok izkop tudi na območju nekdanjega samostana in pokopališča, kar pa je razumljivo – vsaka klet potrebuje »globok« izkop, najmanj cca 4,0m; 4 staže kleti, kot so predvidene v predlogu MOL danes, pa štirikrat toliko v globino. VB se sprašuje, kaj bi od grobov nekdanjega mestnega pokopališča in podzemnih ostankov samostana ostalo. Sedanje tržnice kot odprtega javnega prostora na tem mestu zagotovo ne bi bilo – kar nedvomno drži, glede na prikazano maketo načrta.

Glede predvidenih rušitev stavb v okolici Tržnice, lahko rečemo samo: »drugi časi, drugačne odločitve«! Prav gotovo tudi takrat lastniki (cerkev) svojih stavb ne bi prepustili v odvzem brezplačno?! Načrt za pokrite mesnice pod arkadami na Adamič-Lundrovem nabrežju je ob upoštevanju že izdelanega načrta za Novi magistrat (dopolnjen 1939) Plečnik dokončal leta 1940 – pri tem pa ni jasno, kako naj bi na istem prostoru še naprej načrtovali »novi magistrat«, skupaj s »tržno dejavnostjo«.

Ob navajanju nevarnosti, da bi prekinjeni vodni tokovi pod zemljo lahko škodili Plečnikovi pokriti tržnici, ne smemo spregledati, da teh nevarnosti Plečnik ni zaznal, čeprav ima njegova tržnica precej globoko kletno etažo (VB) – vendar, če pogledamo prereze v novem načrtu za gradnjo garažne hiše, globina kleti pod Plečnikovimi arkadami ne predstavlja niti celotne globine samo zgornje etaže novo načrtovane garažne hiše, kar pomeni, da so nevarnosti podzemnih vodnih tokov realne.

Vse skupaj ni primerljivo – stanje vodnega režima podtalnih vod bi se z globokim novim objektom popolnoma spremenilo

Leta 1943 je Plečnik, po pričevanju g. Butine, NUK oziroma Univerzitetni knjižnici (dr. Jožetu Rusu) podaril zbirko 22 načrtov s pripisom, »*da ne pridejo v pogin in pozabljenje*«, med njimi pod št. 1 tudi načrt Novega magistrata. Taka gesta je pričakovana, saj gre za shranjevanje načrtov, kot avtorskih idej, kar pa ne pomeni, da so ostali izvedljivi in »uresničeni« ali uresničljivi.

Vse rušitve, ki jih je Plečnik v svojem času predvidel, so za današnji čas vsekakor popolnoma nesprejemljive ideje za obravnavani prostor, saj se je med tem razvilo varstvo že zgrajenega kvalitetnega stavbnega tkiva do te mere, da rušenje obstoječih zaščitenih stavb ne pride v poštev na noben način. Poleg tega v času Plečnika tudi ni obstajal pritisk avtomobilskega prometa na mestni prostor, o garažnih hišah se še ni »modrovalo«, danes pa imamo zapovedan »trajnostni prostorski razvoj« z vsemi za to nujnimi razmisleki. Med drugim ima to za posledico prav mednarodno UNESCO zaščito za celotno urbano potezo Plečnikovih ureditev, v obstoječem stanju, kot je bila izvedena.

VB še pravi: »To ni vprašanje arhitekture ali ohranjanja Plečnikove dediščine, ampak širšega odnosa do razvoja mesta. Zato je pomembno, da se razprava opira na dejanske podatke, strokovne presoje in primerjave z zgodovinskimi rešitvami, ne pa na vtise ali politično zasičenost.« Prav to je bistveno – pri predstavljenih dokumentih za želeno načrtovano novo gradnjo garažne hiše (oziroma dveh njih) pod Vodnikovim (in Krekovim trgom) obstaja veliko nedorečenih izhodišč in nedorečenih oziroma napačnih rešitev za celotno vsebino načrtovanega; ne gre za »vtise« ali za »politično zasičenost«, ampak za dejstva, ki jih prav zaradi objektivnosti napak »politična zasičenost« investitorja (MOL MU) noče preveriti.

VB: »Z izkopom po Plečnikovih načrtih za magistrat bi segli pod nivo opuščenega pokopališča in v vodne žile, ki jih kot veliko nevarnost za pokrite mesarske tržnice napovedujejo nekateri nasprotniki gradnje. Ti se nenehno sklicujejo na Plečnika in njegovo dediščino«. Pri vsem gre za ključno nerazumevanje odnosov zaščite nepremične kulturne dediščine, posebno še Plečnikovih arhitekturnih in urbanističnih spomenikov, ki jih varuje tudi mednarodna zaščita UNESCO, ta pa ne sme postati ogrožena zaradi novih posegov v bližini.

VB tudi navaja: »Pogost argument nasprotnikov predvidene rešitve je sklicevanje na dediščino nekdanjega samostana in predvsem pokopališča. Vendar zgodovina kaže drugače. Hribarjev projekt bi stal neposredno nad grobovi, pri čemer takrat niso izvajali arheoloških zaščitnih postopkov« – to je pa malo verjetno! Takrat je šlo za »posvečeno zemljo« katoliškega pokopališča, kar je moralo biti predhodno urejeno. »Tudi Plečnik je gradil v času, ko kulturnovarstveni standardi niso bili usmerjeni v ohranjanje arheoloških plasti, temveč zgolj v dokumentiranje« – v dokumentiranje, kar ni šlo brez arheoloških raziskav, in nadaljnjo potrebno hrambo, v skladu z arheološko stroko. Danes bi se morale celovite arheološke raziskave takega območja izvajati še preden pade odločitev o gradbišču, da se ne prejudicira odstranitev vsega najdenega zaradi načrtovanih novogradenj, če bi hoteli biti dosledni in bi omogočali eventualne ohranitve »in situ«.

Načrtovana gradnja bo dejansko ogrozila kvalitete zaščitenih nepremičnih spomenikov, saj načrtovalec podzemne garažne hiše v svojih dokumentih z ničemer ne more jamčiti nedvomne varnosti gradbenih del za obstoječo okolico; načrtovani posegi niso podprti z izračuni, projektno dokumentacijo ali mnenji neodvisnih strokovnih institucij tako natančno, da bi zagotovili intaktnost okoliških obstoječih zaščitenih objektov, projektna dokumentacija ali mnenja neodvisnih strokovnih institucij so delna, nedokončna in nedoločna, iz njih ni mogoče najti zagotovila, da posledic na okolico in na okolje ne bo! Že sama prostorska »pravna podlaga« za investicijo (OPN MOL-ID) preveritev v tem smislu ne vključuje, manjka tudi vmesna faza, to je izdelava OPPN za območje.

VB meni, da »strokovni argumenti pogosto ostanejo v ozadju, medtem ko prevlada občutek načelnega nasprotovanja. V javnosti se enake skupine pojavljajo tudi pri drugih večjih projektih mesta – ne toliko zaradi tehničnih vprašanj, temveč kot izraz nestrinjanja z dolgoletnim vodenjem občine«. Na žalost navedeno deloma drži, podprto je pa z nedosledno komunikacijo z javnostjo ter polovičarskim pristopom k varstvu okolja ter načrtovanja v prostoru.

»Vtis« demokratičnega dialoga je pomemben, »politična zasičenost« je pa stvarnost demokracije – škoda je, če se boj različnih političnih nasprotnikov odvija na področju varstva okolja in urejanja prostora, velikokrat v škodo tega.

Glede načrtovane »celovite prenove Tržnice« je možnih več rešitev in variant, o katerih pripravljavec in investitor nista ničesar predstavila, pa bi morala.

Po poglobljenem preučevanju se je izkazalo, da za lokacijo Prenove tržnice na Vodnikovem trgu v dokumentih manjka:

- v DGD dokumentaciji »prikaz stanja« že preiskane arheološke dediščine,
- njena registracija prenesena v javno dostopne uradne evidence (del fortifikacijskega sistema (barbakan, Kloštrska vrata, obzidje) in del sakralnega predela (samostanska cerkev, arkadni hodnik) Stare Ljubljane), - samo zaznamba v zemljiški knjigi za izdelavo nadaljnjih načrtov ne zadostuje – potrebna je evidentiranost v zemljiškem katastru s točnimi geolociranimi točkami – izdelan »geodetski načrt« za že preučene dele arheološke dediščine
- prav tako opredelitev vsega v »prikazu stanja področja kulturne dediščine« v OPN MOL-ID kot del geodetske podloge v obliki »geodetskega načrta« najmanj v merilu 1:1000
- zaradi velike verjetnosti novih nahajališč pomembnih arheoloških ostalin bi moral ZVKDS v izogib njihovega poškodovanja odrediti poseben postopek predhodnih arheoloških raziskav pred izdajo kakršnih koli gradbenih dovoljenj na območju nahajališča za predvidene nove gradnje, kot to izhaja tudi iz veljavnega Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena, 3. člen (U.L. RS št. 29/2013)
- nahajališče je na podlagi že znanih podatkov tako pomembno, da bi mu moral biti podeljen interventni status »arheološkega spomenika državnega pomena«, z opredeljeno pravico dostopa javnosti do njega.

V prostorskem aktu (OPN MOL-ID), kateremu mora slediti načrt za gradbeno dovoljenje, manjkajo ključni podatki v »prikazu stanja«, in sicer navedba in prikaz območja in registracije UNESCO zaščite Plečnikovih projektov univerzalnega pomena na obravnavanem prostoru. Za ta izpad sta odgovorni država s pristojnimi ministrstvi ter občina kot nosilec lokalnega prostorskega načrtovanja.

Register UNESCO je del slovenske zakonodaje, kot tak obvezen za lokalne skupnosti, in je nedvoumen: »Dela Jožeta Plečnika v Ljubljani – urbano oblikovanje po meri človeka« - Decision Code 44 COM 8B.45; skladno s slovensko zakonodajo mora biti vključen v »prikaz stanja varovane kulturne dediščine«, in v nadaljnjem načrtovanju spoštovan. Proces za projekt »prenova centralne tržnice« se je temu izognil.

Martina Lipnik, u.d.i.a.
Jelovškova 2f, 1000 Ljubljana